

8

וְיָבֹאוּ מִתְּחִיל וְלֹא יָבֹאוּ לְשִׁיתָּהּ מִיּוֹם מִמָּחָר כִּי מִקְרִים הָסָּעַל כֵּן קָרָא  
שָׂמָּה מִכָּרֶחַק וְנִלְכְּדוּ הָעַם עַל-מִשְׁנֵה לְאֹמֶר מִהַצִּנְעָה וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה  
וַיַּרְדֵּה יְהוָה עֶזְרָא וַיִּשְׁלַח אֶל-הַמִּיּוֹם וַיַּמְתְּקוּ הַמִּיּוֹם שָׁם שָׁם לֹּ חֶק וּמִשְׁפָּט  
וְשָׁם נִסְתָּה וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמַעְתָּ תִשְׁמַע לְקוֹל וְהוּדָה אֶל-יְהוָה וְנִשְׁאָר בְּעֵינָיו  
תִּשְׁמָע וְהָאָנֹכִי וְשִׁמְרָתִי וְשִׁמְרָתִי כָּל-חֲקֵי כָּל-הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר-שָׁמַח  
בְּמִצְוֵי לֹא-אֲשִׁים עֲלֵיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפְּאֵי:

על שם בראש

וְיֹאמֶר רַבֵּקָה אֶל-יִצְחָק קִצְתִּי  
בְּחַיִּי מִפְּנֵי בְּנֹתַי חַת אִם-לִקַּח יָעֻקֵב אִשָּׁה מִבְּנֹתַי חַת כְּאַלְהַ מִּבְּנֹתַי  
כֹּחַ הַאָרֶץ לְמָה לִּי תִיָּם: הַקָּרָא יִצְחָק אֶל-יָעֻקֵב וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ וַיֹּצִיאוֹ  
בְּרַבָּה לֹּ לֹא-יִקַּח אִשָּׁה מִבְּנֹתַי כִּנְעֻן: קוֹם לךְ פָּדְנָה אֶרֶם בֵּיתָה  
כְּתוּבָל אָבִי אִמְךָ וְחַת־לֵב מִשֵּׁם אִשָּׁה מִבְּנֹתַי לָבֵן אֲחִי אִמְךָ: וְאַל  
יִשְׂדֵי וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ וַיִּסְרַב וַיִּבְרַךְ וְהִיָּתָּ לְקַחָהּ עִמָּם: הַחַת־לֵב אֲחִי  
בְּרַבָּה אֲבָרְחָם לָב וְלִזְרַעְךָ אִתְּךָ לְרִשְׁמֶךָ אֲחִי-אָרֶץ מִגְרֵיךָ אֲשֶׁר-  
נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם: וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת-יָעֻקֵב תֵּלַךְ פָּדְנָה אֶרֶם  
אֶל-לָבֵן בְּדִבְתוּבָל הַחַת־לֵב אֲחִי רַבֵּקָה אִם יָעֻקֵב וַעֲשֹׂו:

פסוק בראש

שם שם לו חק ומשפט, תניא עשר מצות נצטוו ישראל במהה, די שקבלו עליהם בני נח, והוסיפו עליהן דינין ושבית וכבוד אב ואם, דינין, דכתיב שם שם לו חוק ומשפט, שבת, וכבוד אב ואם, דכתיב, כאשר צוך הי אלהיך, ואמר ר' יהודה כאשר צוך במרה.

עשר מצות

2 (מו) קצתי בחיי. קו"ף קטנה, שראתה שעתיך להחריב הבית שגובהו ק' אמה. וקו"ף של ודרור קן לה גדולה, שבקש דוד על ההיכל שגובהו ק' אמה שלא יחרב:

אך נפלו גבורים בתוך המלחמה והונחן על במותיהן חלל: צרילי עליך אחי והונחן עמתי לי מאד נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשם: אך נפלו גבורים ויאבדו כלי מלחמה:

עשר מצות

3 למנצח עליהנחית לבני קרח מןמרה: מהידידות משכנותיה ויהו עבאות: נכספה וגם נפלתה ונפשי לחצרות יהוה לבי ובשרי ירננו אל אליה: נסיעצור ופצעה בית ודרור יקן לה אשר שמה אפרחיה את מבכותיה יהוה עבאות מלכו ואלה: אשרי יושבי ביתך עוד יתלוק מלה.

ל' א"ר יהושע בן לוי בשעה שבאו השונאים להחריב את ירושלים היו שם ששים רבוא של טווקון והיו עומדים על פתחו של היכל לפנוע בהם. כיון שראו את השכינה רואה ושורתק מנון שכתוב (אכסס) השוב אהרן וימינו מפני אויב. אף הם נתנו מקום. א"ר יהודה בר סימא ראה אותו מרחיק את ביתו ושותק לו ואתם מבקשין להודונו לו. עד עכשיו מתבכש לו שבר כיבוד אבותיו.

עשר מצות

4 דקקה אמה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אלי עשו אחיך לאמר: הביאה לי ציד ונשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני יהוה לפני מותי: ועתה בני שמע בקלי לאשר אני מצוה אתך: לך יא אל הציאן וקחילי משם שני גדר עינים טובים ונשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב: ותבאת לאביך ואכל בשבך אשר וברכה לפני מותי:

ל' א"ר אברו שאלו תלמידיו את ר' אליעזר הגדול כפי אי זהו כיבוד אב ואם, אמר להם צאו וראו מה עשה דמה בן נתונה באשקונו והיתה אמו הסבת דעת והיתה מספרתו בין הבוירו ולא היה אומר לה אלא דייך אמי. לאמר רבותינו פעם א' באו הכמים אצלו ליקח היטנו אבן אחת טובה שנאברה מכלי בון שהיה דר באשקונו ופסקו עמו כאלף וחובים. נכנס ומצא רגלו של אביו פשוטה על התיבה שהיתה אבן טובה בתוכה והיה ישן ולא ביקש לצערו. ויצא להיין ריקם. כיון שלא הוציאה כסברין שמבקש מהן יותר והעלו דמהו אלפים וחובים, כשניעור אביו משנתו נכנס והוציאה להן, כקשו ליתן לו עשרת אלפים וחובים אמר להם חס לי איני נהנה משבך אבותי. אלא ברמים הראשונים שפסקתי עמכם אלף וחובים כך אני נוטל מכם, ומה שבר נתן לו הקב"ה. אמרו רבותינו באותה שנה ילדה פרתו אדומה ומכרה יותר מעשרת אלפים וחובים. ראה כמה גדול כבוד אב ואם.

עשר מצות

5 שמוע בקולי. פירוש הגם שיש דברים חלו כגניבת הדעת, עם כל זה יש לך לשמוע בקולי, פירוש מלמד חיוב מלכות כיבוד חז וחס שהיא מלכות עשה, גם היא נביאה וכתיב דדברי נביא חמת (דברים יט טו) אליו תשמעו, לזה אמרה שמע בקולי, וכבר כתבנו (לעיל טו ה ו) שיצטדק נביא בחומרו לעבור על מלכות ממלכות התורה לפי שעה:

ד' א"ר אברו שאלו תלמידיו את ר' אליעזר הגדול כפי אי זהו כיבוד אב ואם, אמר להם צאו וראו מה עשה דמה בן נתונה באשקונו והיתה אמו הסבת דעת והיתה מספרתו בין הבוירו ולא היה אומר לה אלא דייך אמי. לאמר רבותינו פעם א' באו הכמים אצלו ליקח היטנו אבן אחת טובה שנאברה מכלי בון שהיה דר באשקונו ופסקו עמו כאלף וחובים. נכנס ומצא רגלו של אביו פשוטה על התיבה שהיתה אבן טובה בתוכה והיה ישן ולא ביקש לצערו. ויצא להיין ריקם. כיון שלא הוציאה כסברין שמבקש מהן יותר והעלו דמהו אלפים וחובים, כשניעור אביו משנתו נכנס והוציאה להן, כקשו ליתן לו עשרת אלפים וחובים אמר להם חס לי איני נהנה משבך אבותי. אלא ברמים הראשונים שפסקתי עמכם אלף וחובים כך אני נוטל מכם, ומה שבר נתן לו הקב"ה. אמרו רבותינו באותה שנה ילדה פרתו אדומה ומכרה יותר מעשרת אלפים וחובים. ראה כמה גדול כבוד אב ואם.

עשר מצות

6 אשר לאביה כי רצה הוא יהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו נגש יעקב ונגל את האבן מעל פי הכאר וישק את צאן לבן אחי אמו: וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויברך: ונגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בר רבקה הוא ומרץ נתגר לאביה

ודע דכל השבטים צערו לאביהם מכירת יוסף, ויוסף עצמו לא הודיע לאביו, ויק יוסף היה ירא מפני התרם, אבל בנימין כיבוד לאביו, לכן שרתה שכינה בחלקו, ולכן פשאבד ישפה מבנימין הראה להם השם יתברך גדול מצות כיבוד אב אצל דמא בן נתניה, ודר"ק היטב.

עשר מצות

7 ויהי כאשר ראה יעקב הוכיר בכתוב יהוה כמה פעמים, אחי אמו, להודיע כי כל מה שהשתדל יעקב בצאן להשקותם, ומה שהיה חומל על רחל בת לבן, לא עשה לכבוד לבן רק לכבוד אמו, בשביל שהיה אחי אמו. ומפני זה בכל פעם שיוכיר הכתוב שמו של לבן הרשע וזכיר בכל פעם "אחי אמו", לבאר כי לא היה משקה צאנו של לבן כי אם בשביל שהיה אחי אמו, וזכר בלבנו את אמו אשר אהבתו שנחנה לו העצה הזאת לבא אליו

כדינו במי' א"ר



וַיֹּאמֶר הַגֵּשָׁה לִי וְאֶקְלָה מִצִּיד כִּנִּי לְמַעַן תִּכְרַכְךָ נַפְשִׁי וְנִגְשְׁלוּ נִיאֵכָל  
טָבָא לִי יַיִן וְנִשְׁתֵּי וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גֵּשָׁה־נָא וְשָׁקֵה לִי כִנִּי וְנִגְשׁ  
מִשְׁקִי־לוֹ עֲבַד אֶת־רַיִם בְּגִדָיו וְעָבְרָהּ וַיֹּאמֶר רָאֵה רַיִם בְּנֵי כְרִים  
שָׂרָה אֲשֶׁר בָּרַכְנוּ יְהוָה וַיְתֵן־לָהּ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁטַנֵּי הָאָרֶץ  
וְרַב דָּגָו וְחִירָשׁ:

פנסיא בלוי

כֹּה־יֹאמֶר יְהוָה נֶאֱלָם קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִלְפָּנֶיךָ הַלְוִעִיל  
מִדְרֹכֶיךָ גְּבֻרָה מִלֶּךְ לֹא תִקְשַׁח לְמִצּוֹתַי יְהִי כְבוֹד שְׁלוֹמֶךָ  
וְצִדְקָתְךָ כְּגַלִּי תָמִים יְהִי כְחוֹל יִרְעָה וְצִדְצִי מִשִּׁיב כְּמַעֲמִיו לֹא־  
יִבָּרֵךְ וְלֹא־יִשְׁמַד שְׁמוֹ מִלְפָּנַי:

פנסיא בלוי

**וירח את ריח בגדיי** אמר רבי יוחנן  
אין לך דבר שריחו קשה מן השטף הזה של  
עוים ואת אמרת וירח את ריח בגדיו ויברכהו  
אלא בשעה שנכנס אביו ועקב אצל אביו נכנסה  
עמו גן עדן, הרי הוא דא"ל ראה ריח לבנו כרוח

פנסיא בלוי

יקיר לי אפרים אם ירד ששבעים כייצרי דברי בו זכר אוכרני  
עוד עליכן הניי יעני רירחם ארחנו נאבייהיה:

פנסיא בלוי

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד: ואתה את אלהיך יהוה  
בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: והיו הדברים האלה אשר י  
אנכי מצוה היום עלי לבבך: ושננתם לבניך ודברתם גם בשבתך י  
בביתך ובלקחתך בדרך ובשקבך ובקופך: וקשרתם לאוז  
עליהך והיו לטפת בין עיניך: וכתבתם על מזוזות ביתך  
ובשעריך:

פנסיא בלוי

**וזהו הדברים האלה כו' .** בשום לב אל מלת ותנחת  
לנניך ולא אמר ולמדתם יהיה הענין כי בל  
ללמד דעה אה כל הכס לב מלמד תורה לעמו ישראל  
או חכמה ומוכר יהיה זה כלל גדול בידם כי הכנס דברי  
סיהם בלב שומעיהם כחוי גבור שמוים לשמור ולעשות  
בכל לב ובכל נפש או לנלי הכנס רק להשמעות אזוים  
ולחרי כן יהיו הדברים ההם רטוים בידם והולכים  
אחרי גוס . הנה בזה הדבר תלוי הלא הוא כי כל דבר  
ודבר כפי מולאו אשר ממנו ילא כן יהיה הלטו ומנוחתו  
אשר שם יעוה . והוא כי אם יהיו הדברים היוצאים מפי  
המלמד תורה או מוכיח במיפור מקרב לבו כן מהלב  
נשעו ועד לב שומעיהם ילכו כחוי גבור שמוים ושם  
יעוה לשמור ולעשות בכל מאמצי כח . אך אם אשר  
יוצאים לה יהיה מקרב לבו כי אם סה אל פה ידבר גם  
בלכחם לאזני שומעיהם כחון יעמודו ופרי בל יעשו . וזה  
מאמרו יח' בהוראתו באומר וזה כו' לומר הלא עליך  
מוטל לומר לבניך תורה וזה כח' כלל לבד ובכל נפש  
ובכל מאוד כאשר לויחי עליך . אך דע איפה כי למען  
יהיו דבריך שמוים ליכנס בלבך כגד בעצם נריך סחלה  
הקבלם אסה על עמך בלבך בשני ירך בעצם ואל  
בלמדך אם נגך ילשו הדברים ויכנסו עד קרב לבם  
כחוי גבור שמוים . והיו הדברים האלה על לבך  
חלה ואח"כ ובנתם לבניך כי יהיו כשמוים לפלש נחוב  
מאזניהם עד הוך קרב לבם . ועל כן לא אמר ולמדתם  
לבניך והוא הכתיב חללו בספר רב שמוים שהיתה עשה  
פלמם בהכמתו באומר קשרם על גרגרותיך כחכם על  
לוח לבך שהוא לקשר עיני תורה ומצות על הגרגרת היא  
הקנה שמשם הדבור יוצא כי יהיו כל מולאי סך בחבור  
סלמוד ומעשה הזכר למעלה להשמיע וללמד לישראל .  
אך בולח שחלה כחכם על לוח לבך למען מלבך ילאו  
מילין להלליח בשומעיהם כי שינו חוי דבריך והרכס  
הכל בלנס שעל ידי כן ומלא חן ושלל טוב בעיני אלהים  
ואדם שיכנסו בלנס כמדובר .

פנסיא בלוי

וגו' . מואמר שני, ולא היה ביחד עם מואמר  
ההראשון, והיינו משום שהשכל אברהם ממה שלח  
השיב הקב"ה מאומה, כי לא שלח כענין במה  
שאמר ואנכי הולך עירי, אחר שכבר הנטיחו  
הקב"ה על זרע, מש"ה חזר ופירש שיחמו: הן  
כי לא נתת זרע. לא אמר הן לא נחת זרע לי,  
אלא כל בזה הלשון לבאר דבריו הראשונים, דאע"ג  
שמאמין שיוליד בנים, מכ"מ לי לא נחת זרע, פי'  
לפי דרכי ורעוני, דכל רעוני הוא להשריש אמונת  
ה' ע"י זרע, ואמר שהגעתי לימי זקנה ועדיין  
אין לי זרע, א"כ אפי' אוליד בסוף ימי ושעתי,  
הלא אך בן ביתי יורש אותי. היינו עיקר מה  
שים לי בעולם היא פעולה זו, תגיע לנן בימי ולא  
לזרע, א"כ לי לא נחת זרע

פנסיא בלוי

(ד) ממעריך, לא "חלצריך" או "ירכריך", חלצים  
וירכים הם חלקים חמריים גרידא של הגוף;  
ואילו המעים הם משכן הרגשות — בייחוד: של  
השתחפות בצער והמיתת רחמים. הרי זו מידה יהודית  
מובהקת, והיא נחלת כל זרע אברהם (עי' יבמות עט  
ע"א). אפשר ללמד תורה לאחרים ולמסור להם ערכי  
רוח. אך קשה לשנות ולזכך את האופי; כי מקור המידות  
התכונות הוא בעיקר ממעי אבות. אדם ניכר במידותיו  
ובתכונותיו, לאו דוקא בשכלו. ובנים חייבים תורה  
להוריהם — על מה שירשו "ממעיהם". גם זרע כנעני יכול  
להוסיף דעת ולהתחנך לקיום מצוות. אך אי אפשר לחנך  
אדם להיות בעל רגש. יהודיאנושי. הרגש היהודי  
עובר בירישה ממעי אברהם אבינו. והקב"ה השתית  
את בניין עמו על יסוד הנטייה שיש בו מלידה: להתנדב  
בשמחת לבב לכל מעשה מוסרי יטוב.

פנסיא בלוי

ולא יבטלו התניקות  
כלל חוץ מערכי שבתות וימים טובים בסוף הימים וכימים טובים, אבל בשבת אין קורין בתחלה  
אבל שונן בראשון, ואין מבטלין התניקות ואפילו לבני בית המקדש:

פנסיא בלוי

יב אין בונים את המקדש בלילה שנאמר וכיום הקים את  
המשכן ביום מקימין לא בלילה. ועומקין בבנין מעלות  
השחר עד צאת הכוכבים. והכל חייבין לבנות ולסעד  
בעצמן ובממונם אנשים ונשים כמקדש המודב. ואין  
מבטלין תניקות של בית רבן לבנין.

פנסיא בלוי

אלא יודי רצון שכל נמיעות שנוטעין מוכך  
יהיו כמחך אף אחוה כמה אברך אם  
בתורה הרי (ח) תורה אם בעושר הרי עושר  
אם בבנים הרי בנים אלא יודי רצון שיהיו  
צאצאי מערך כמחך:

פנסיא בלוי